

Cor van Tongeren, international tegen wil en dank

Eerste elftal seizoen 1949/50.

*Staande v.l.n.r. Jo van Zomeren, Henk Hoeven, Bart van den Ham, Wim Verkerk, Frans Saltzherr en Jan Bronk.
Zittend: Cor van Tongeren, Ot van Zoelen, Karel Smits, Jan Richter en Bertus Ansems.*

Wie is Cor van Tongeren nou weer? Er kan misschien nog iemand van de ouderen bij Vriendenschaar zijn, die zich de naam Cor van Tongeren herinnert.

Cor van Tongeren was in de periode 1936-1938 jeugdlid bij Vriendenschaar. In het seizoen 1949/50 maakte hij deel uit van het eerste elftal van Vriendenschaar.

En was hij dan ook nog international geweest zoals de kop van dit artikel suggereert?

Uit de historie van Vriendenschaar weten we dat Vriendenschaar nooit een international heeft geleverd. Rinus Bijl en Bart van den Ham schurkten in hun tijd tegen het Nederlands elftal aan door op te treden in het elftal van De Zwaluwen, dat gezien kan worden als een Nederland B. Beiden speelden ook in stedenelftallen van Amsterdam en Utrecht, net als Jan Bronk en Jo van Zomeren.

Cor van Tongeren?? Nooooooit van gehoord. Toch is er een verhaal.

Cor van Tongeren werd in 1936 jeugdlid van Vriendenschaar. Hij woonde in die tijd in de Binnenmolenstraat.

Zijn precieze leeftijd kennen we niet, maar hij staat op een foto uit 1936 waarop ook ons in 2012 overleden Leen Vink staat. En die was in 1920 geboren.

Foto's 25 juli 1936 gemaakt tijdens een uitwisselingsdag met voetbalvereniging Velox uit Utrecht.

Adspiranten Vriendenschaar (het zittende elftal):

Zittend v.l.n.r. Kees Udo, Cor van Tongeren, H. Wolffenbittel, J. van Lint, M. van Doesburg, A. de Jager, Leen Vink, Jan Richter, C. de Beus, Hubert Lausberg, G. van Elteren, C. van Driel.

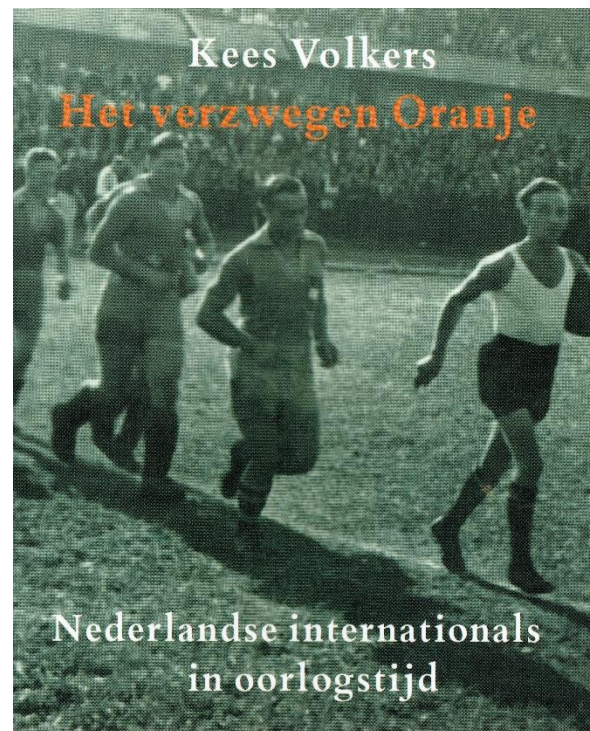
Staande geheel links Dick Louwerse (bestuurslid) en staande rechts Dries Coenmans (leider).

Cor van Tongeren figureert in een boek geschreven door Kees Volkers en dat de titel draagt: *'Het verzwegen Oranje'* en met als ondertitel *'Nederlandse internationals in oorlogstijd'*. Het boek maakte deel uit van een boekenserie: *De Sportbibliotheek*, van uitgeverij Thomas Rap. Het boek verscheen in 1996, vijftienvintig jaar geleden en is niet meer verkrijgbaar. We kregen het boek onlangs te pakken via een antiquariaat.

Om Cor van Tongeren in dit verhaal te plaatsen, moeten we terug naar de tijd van de Tweede Wereldoorlog, die voor Nederland begon op 10 mei 1940 en eindigde op 5 mei 1945.

Veel Nederlandse mannen werden in de oorlogstijd gedwongen om in Duitsland te werken en werden dan ook dwangarbeiders genoemd. Iets vriendelijker: 'in Duitsland tewerkgesteld', want er waren ook 'vrijwilligers'.

Enkele jaren voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was er al een trek van Nederlandse arbeiders naar Duitsland ontstaan, zelfs bevorderd door de Nederlandse overheid. Sinds januari 1933 waren de nationaalsocialisten onder Adolf Hitler in Duitsland aan de macht gekomen. Het land was bezig met het opzetten van een wapenindustrie en kon extra arbeidskrachten goed gebruiken.

Er was een grote vraag naar landarbeiders, bouwvakkers en fabrieksarbeider. In die jaren was de werkloosheid in Nederland juist enorm door een sinds donderdag 24 oktober 1929 plotseling ingestorte wereldeconomie (de beurskrach of -crash). Gemiddeld waren in de jaren dertig 350 000 mensen werkloos op een bevolking van toen slechts acht miljoen.

Wie werkloos was, kon in Nederland nog wel rekenen op een klein beetje (overheids)steun, maar die was nauwelijks genoeg om de huur te betalen en om te eten. Om te voorkomen dat 'steuntrekkers'

stiekem een zwart baantje hadden, moesten ze zich twee keer per dag bij een zogeheten stempelokaal melden. Daarnaast konden ze gedwongen worden in de werkverschaffing te werken bijvoorbeeld om sloten te graven of dijken aan te leggen.

Een stempelokaal in de crisisjaren (jaren dertig vorige eeuw)

Dan was vrijwillig werken in Duitsland voor een eventueel beter inkomen mogelijk een alternatief. Ook al was het politieke klimaat zeer bedenkelijk geworden vanwege het inmiddels gegroeide nationaalsocialisme (nazisme).

De situatie voor Nederland veranderde na de inval van Duitsland op 10 mei 1940. Aanvankelijk vertrokken duizenden Nederlandse arbeiders nog vrijwillig naar Duitsland om in Duitse bedrijven en fabrieken te gaan werken. Maar de animo nam zienderogen af omdat de werkomstandigheden beduidend slechter waren dan in Duitse propaganda was gesuggereerd.

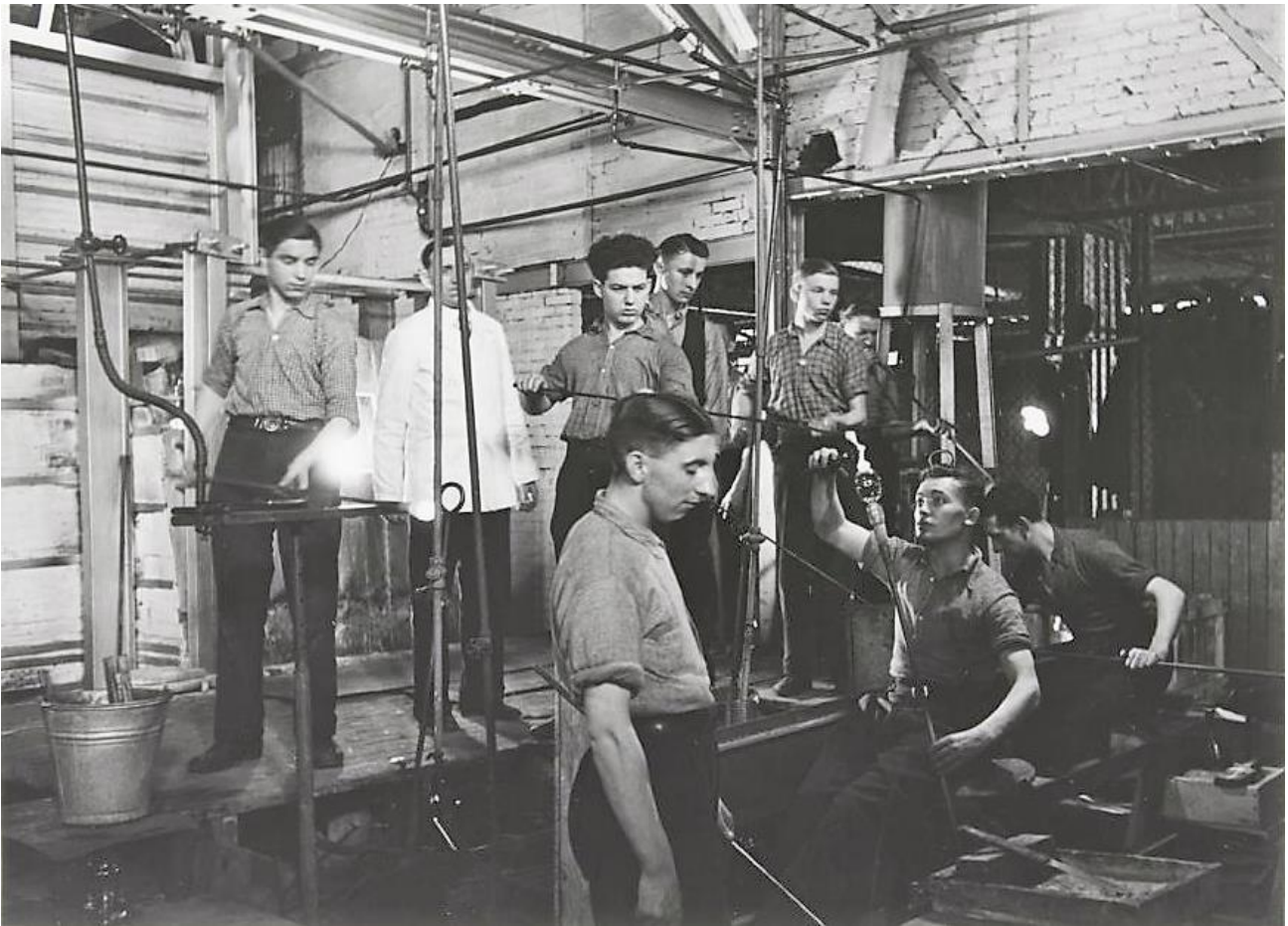
De arbeidsbureaus in Nederland, onder toezicht van Duitsland, dwongen steeds meer werkloze mannen om toch in Duitsland te gaan werken onder de dreiging van verlies van de werkloosheidsuitkering. In maart 1942 werkten er al 165 duizend Nederlanders in Duitsland, onder wie Cor van Tongeren.

Vanaf 1943 werden alle mannen van 18 tot 35 jaar verplicht zich te melden voor de 'arbeidsinzet' (Arbeitseinsatz) en liep het aantal Nederlandse mannen op naar 600 duizend.

Wie zich niet aanmelde, liep grote kans via razia's (georganiseerde jacht op mensen) te worden opgepakt en op transport naar Duitsland gesteld.

Propaganda affiche uit de Tweede Wereldoorlog om te komen werken in Duitsland.

Glasblazersschool te Leerdam in vroegere jaren

Cor van Tongeren was de jongste glasblazer in de glasfabriek te Leerdam. Toen hij daar begin 1942 niet meer nodig was, wist hij hoe de zaken ervoor stonden. Of gedwongen naar Duitsland gaan of zelf maar afreizen. 'Anders komen ze ons toch wel halen', aldus Cor. Hij voetbalde inmiddels bij de derdeklasser LSV (Leerdam Sport Vereniging) als linksback in het eerste elftal.

Hij liet zich eerst nog in Rotterdam omscholen in de 'Ausbildungsschule' tot bankwerker.

Daarna vertrok hij met een paar vrienden naar een 'Arbeitslager' (een barakkenkamp voor arbeiders) van de vliegtuigfabriek Anton Flettner bij Berlijn. Veel Nederlanders gaven de voorkeur aan het toen nog 'veilige' Berlijn met de gedachte dat de hoofdstad niet zo snel gebombardeerd zou worden omdat geallieerde vliegtuigen niet voldoende reikwijdte hadden om vanuit het westen naar Berlijn te vliegen (later zou dat echt anders worden).

Gevechtshelikopter uit de Tweede Wereldoorlog ontwikkeld door de fabriek van Flettner

Toen bleek dat er in de barakkenkampen voetbal kon worden, lieten veel voetballers hun kleding en schoenen vanuit Nederland opsturen. Sommigen lieten ook een bal uit Nederland overkomen. Of ze regelden er eentje via Vreugde en Arbeid, de culturele afdeling van het Nederlandsche Arbeidsfront, de door de Duitsers gecontroleerde

Reclame voor het Nederlandsche Arbeidsfront (rechts) en 'Vreugde en Arbeid' (in het aanhangwagentje)

In de omgeving van Berlijn en het nabijgelegen Potsdam verbleven vele tewerkgestelden uit Nederland die ook zeer goede voetballers waren. Bijvoorbeeld Bram Appel van toen ADO Den Haag, Gerrit Stroker van toen Blauw Wit uit Amsterdam en Henk Blomvliet van Ajax. Blomvliet speelde al in 1939 in het Nederlands elftal; Appel en Stroker zouden na de oorlog nog deel gaan uitmaken van het Nederlands elftal. Zulke spelers werden opgemerkt door de Duitse clubs die vaak vanwege de oorlogsomstandigheden, soldaten aan het front, eigen spelers misten. Nederlanders waren er van harte welkom in ruil voor een soms wat gerieflijker bestaan. Bram Appel werd speler bij Hertha BSC, Gerrit Stroker bij Potsdam '03 en Blomvliet bij SV Norden Nordwest.

21 april 1940. De spelers van het Nederlands elftal nemen bondscoach Bob Glendening op de schouder na de 4-2 zege op België in het Olympisch stadion te Amsterdam. De opluchting was groot na een paar eerder beroerd verlopen interlands (7-1 nederlaag tegen België en 4-5 nederlaag tegen het nietige Luxemburg).

vakbond. Die was op zijn beurt ondergebracht bij het Amt für Arbeitseinsatz van het Deutsche Arbeiters Front. Al gauw ontstonden er competities tussen teams van de verschillende barakkenkampen en ook competities naar nationaliteiten. Via de coördinator sport en recreatie kon men tenues voor de elftallen 'ritselen'.

In Duitsland gingen rond 1943 echter stemmen op om toch interlands te organiseren, maar dan tussen landenteams met voetballers van tewerkgestelden. Overigens zouden vanwege reisverboden niet overal in Duitsland voetballers voor hetzelfde elftal bij elkaar gehaald kunnen worden. Zo was het onmogelijk om spelers rond Leipzig samen te laten spelen met spelers die rond Berlijn verbleven.

De schrijver van het boek 'Het verzwegen Oranje' heeft gevonden dat vanaf 11 april 1943 tot en met 3 december 1944 in totaal vijftien 'interlands' werden gespeeld tussen Nederland en andere 'landen': vier keer tegen Vlaanderen, één keer tegen Wallonië, drie keer tegen Tsjechië, vier keer tegen Servië en drie keer tegen Frankrijk. De wedstrijd op 11 april 1943 is van een Nederlands elftal geformeerd uit spelers rond Leipzig. De hierna volgende wedstrijden was het Nederlandse elftal steeds samengesteld uit spelers uit 'Groot Berlijn' (Berlijn en Potsdam). Naarmate het Nederlands elftal betere resultaten boekte, groeide de belangstelling voor dit elftal. Het speelde in Berlijnse stadions en die stroomden vol met duizenden, vaak meer dan tienduizend, Nederlandse supporters. In Nederlandse kranten, met name Het Volk, verschenen uitgebreide verslagen van de gespeelde wedstrijden. En in bioscopen, tijdens het nieuwsjournaal, waren beelden van gespeelde wedstrijden te zien.

Cor van Tongeren speelde mee in twee interlands en was één keer reserve.

Op 25 juli 1943 won het Nederlands elftal met 6-3 in het Mommsenstadion van Berlijn. Dit stadion bestaat nog steeds en had in die tijd een capaciteit van 25000 toeschouwers. Het is tegenwoordig de thuishaven van de voetbalvereniging Tennis Berlin. Bij deze wedstrijd stond Cor van Tongeren reserve, maar wordt in de kranten hij aangemerkt als speler van Vriendenschaar! Zie artikel rechts.

De revanche tegen Vlaanderen

Een hoogtepunt in het sportleven

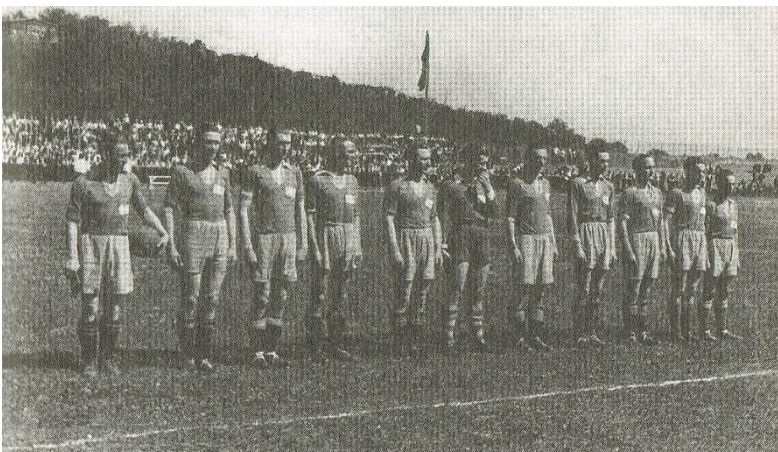
BERLIJN, 20 Jull (A.N.P.). — Zoals reeds is gemeld, wordt te Berlijn de voetbalwedstrijd Nederland-Vlaanderen gespeeld. Dit hoogtepunt van het Nederlandse en Vlaamse sportleven in de Duitse hoofdstad trekt bijzonder grote belangstelling en het ziet er naar uit, dat het Mommsenstadion, dat 25.000 plaatsen bevat, volkomen uitverkocht zal zijn.

Het **Nederlands elftal** is thans als volgt samengesteld:

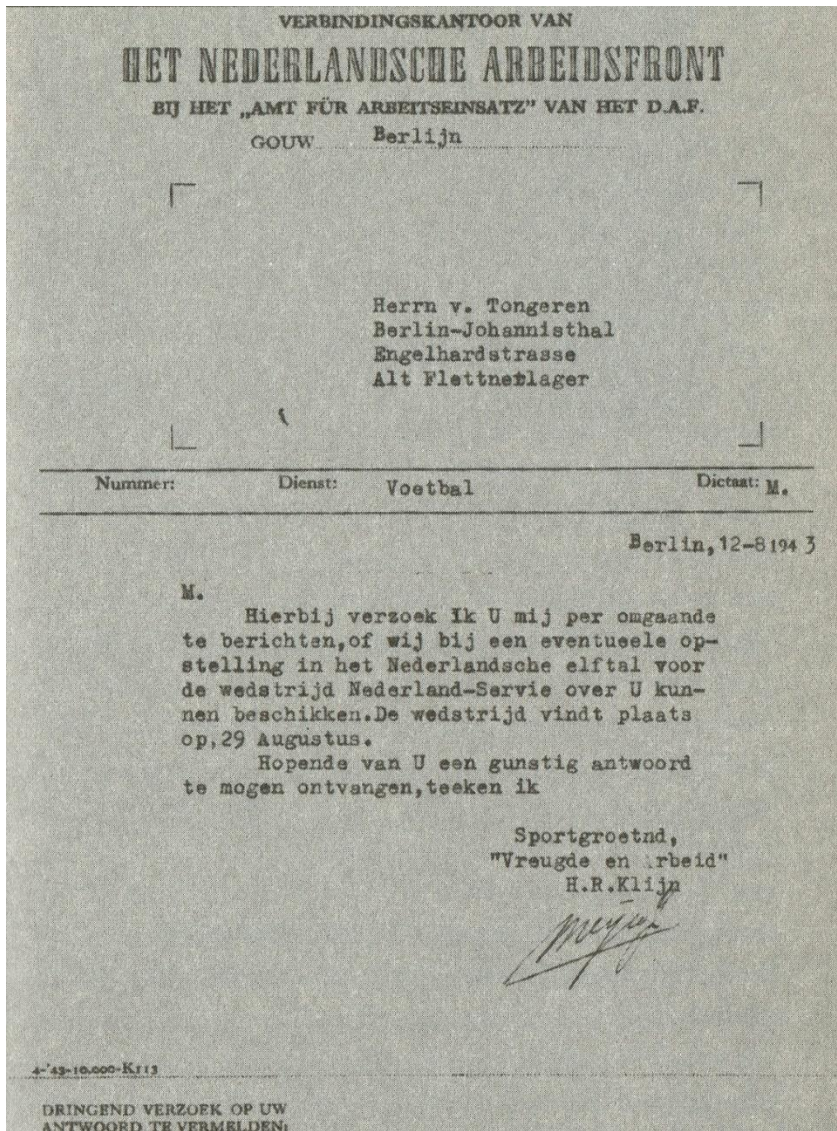
Doel: Vos (GVAV); achter: Schaaphok (AFC) en Goldenbelt (Go Ahead); midden. v. d. Wal (Zeeburgia), Blomvliet (Ajax) en Walgreen (Zeeburgia); voor: De Groot, Peper (beiden* Velocitas), Appel (Archipel-ADO), Disselkoen (AFC) en Verhoogt (UVS).

Reserves: Talle (AGOVV), Van Tongeren (Vriendenschaar), Franssen (Velocitas) en P. Kanselaar (AGOVV).

De wedstrijd begint des middags om drie uur en zal door een officieel erkenden Deensen scheidsrechter worden geleid.

Het Nederlands elftal op 25 juli 1943 in het Mommsenstadion te Berlijn voorafgaande aan de wedstrijd tegen Vlaanderen. Cor van Tongeren, reserve, staat niet op deze foto.

Op 12 augustus 1943 ontving Cor van Tongeren van 'Vreugde en Arbeit' bovenstaande uitnodiging om op 29 augustus 1943 in het Nederlands elftal te spelen tegen Servië. Cor van Tongeren werd nu in de pers aangeduid als speler van LSV Leerdam (per abuis LSC). Er werd in het grote Olympiastadion van Berlijn gespeeld en met 3-1 van Servië gewonnen.

Het Olympiastadion van Berlijn uit 1936. Het was gebouwd voor de Olympische Spelen en kon honderdduizend toeschouwers bevatten. Het stadion is sindsdien een aantal malen ingrijpend gerestaureerd, het laatst in 2014.

Van deze wedstrijd is een verslag te vinden in Het Volk van 30 augustus 1943:

Fragment van het verslag van de wedstrijd Nederland – Servië van 29 augustus 1943 uit dagblad Het Volk van de dag erna. In dit fragment wordt Cor van Tongeren twee keer genoemd.

Beeldfragmenten van de wedstrijd verschenen ook in het toenmalige Polygoonjournaal in de bioscoop. De ouders van Cor van Tongeren reisden af naar Utrecht om hun zoon in het nieuwsjournaal te zien. Zij zagen onder meer hoe Cor een spelers van Servië behoorlijk aanpakte.

Op 18 en 19 september 1943 werd een landtoernooi gehouden in het AVUS-stadion van Berlijn waaraan ook Nederland deelnamen.

Het AVUS-stadion maakte eigenlijk deel uit van een bijzonder racecircuit te vergelijken met het circuit van Zandvoort. Doordeweeks maakte het vóór de Tweede Wereldoorlog deel uit van een tolweg naar Berlijn. In de weekenden werd het voor het verkeer afgesloten om er met auto's te kunnen racen. AVUS is de afkorting van 'Automobil Verkehrs und Übungs Straße'. Langs het circuit werd in 1937 een tribune gebouwd. Die tribune, al lang niet meer in gebruik, staat nog steeds naast de autosnelweg A115 en is nu een bijzonder herinneringsmonument.

Op het AVUS-racecomplex werden ook andere sportwedstrijden gehouden. Achteraan de overdekte tribune.

Tijdens dit landentoernooi trof het Nederlands elftal de landenteams van Wallonië (13-0 voor Nederland), Servië (3-0 voor Nederland) en Tsjechië (2-0 voor Nederland). Ook Vlaanderen en Frankrijk waren deelnemers aan het toernooi, maar die werden

eerder door Tsjechië uitgeschakeld. De wedstrijd van Nederland tegen Tsjechië was de finale, die overtuigend door Nederland werd gewonnen. Cor van Tongeren, nu weer genoemd als afkomstig van LSV, stond tegen Tsjechië in het volgende elftal:

Vos (GVAV)				
Schaaphok (AFC)		Van Tongeren (LSV)		
Van der Wal (Zeeburgia)		Wiggemans ('t Gooi)	Kanselaar (AGOVV)	
De Wolf (UVS)	Verhoogt (UVS)	Disselkoen (AFC)	Ditmars (DHC)	Appel (ADO)

Bij de 2-0, vlak voor het einde van de wedstrijd, begonnen de Nederlanders op de tribune 'Ouwe taaie, jippie, jippie, jee' te zingen. Na deze wedstrijd werd er gefeest en trad een volksdansgroep op afkomstig uit Volendam.

Het Volk 20 september 1943

Er volgden meer wedstrijden van dit sterke Nederlandse elftal maar Cor van Tongeren speelde hierin niet meer mee. Hij werd te werk gesteld in Stuttgart. Na een keer met verlof te zijn geweest in Nederland, dat was mogelijk onder strikte voorwaarden, kwam hij niet terug naar Duitsland en dook hij bij zijn ouders onder. Bij zoektochten van de Duitsers verschool hij zich thuis in een gat onder de vloer. Desalniettemin speelde Cor van Tongeren soms onopgemerkt mee in enkele wedstrijden van LSV.

Cor van Tongeren terug bij Vriendenschaar

En plotseling was Cor van Tongeren terug bij Vriendenschaar. Hij woonde toen in Geldermalsen (Prinses Ireneweg 26).

In het seizoen 1948/49 speelde hij in het eerste elftal bij Vriendenschaar. Waarom Cor zich weer aanmeldde bij Vriendenschaar, daarover moet gegist worden. Vriendenschaar had de reputatie een sterke tweedeklasser te zijn, zeker na het glorieseizoen 1943/44. Maar na de oorlog waren de competitieresultaten daarmee eigenlijk niet in overeenstemming. De degradatiezone was nogal eens in zicht.

Spelen voor een tweedeklasser als Vriendenschaar was mogelijk voor Cor toch interessanter dan spelen voor de derdeklasser LSV.

Wie weet heeft men Cor kunnen overhalen om bij Vriendenschaar te komen spelen. Want Cor had zich in de oorlogstijd toch enigszins in de kijker kunnen spelen door zijn optreden in het Nederlands elftal van tewerkgestelden in Duitsland.

Eerste elftal 2 oktober 1949 voorafgaande aan de wedstrijd tegen DWV (1-1). Staande v.l.n.r. Jo van Zomeren, Henk Hoeven, Bart van den Ham, Wim Verkerk, Frans Saltzherr en Jan Bronk. Zittend: Cor van Tongeren, Ot van Zoelen, Karel Smits, Jan Richter en Bertus Ansems.

Het eerste elftal van Vriendenschaar werd in het seizoen 1948/49 getraind door de heer M. van Gelder.

Uit de Culemborgse krant uit die tijd kunnen we opmaken dat debutant Van Tongeren niet een-twee-drie een aanwinst voor het eerste elftal werd genoemd. Een harde werker, maar technisch kon het wel wat beter. Toch werd hij wel steeds opgesteld bij het eerste elftal, meestal in de middenlinie. Cor was van oudsher een back, maar bij Vriendenschaar stond het gerenommeerde backstel Jan Bronk en Bart van den Ham in de achterhoede.

Op 23 oktober 1949 maakte Cor een doelpunt in de met 3-0 gewonnen wedstrijd tegen Alcmaria Victrix. De krant vond dat de nieuweling Van Tongeren technisch nog veel moest leren, maar zijn harde opbouwende werk werd door de krant gewaardeerd met een 'zeven'.

Op 13 november 1949 werd Cor geprezen vanwege zijn schakelende werk in de met 6-0 van UVV gewonnen wedstrijd.

'Wij mogen van hem zeggen dat zich spoedig heeft aangepast', aldus de krant.

Toch werd hij op 11 december 1949 gepasseerd. De elftalcommissie die voor de opstelling van de elftallen zorgde, meende dat good-old Eef Bronk opgesteld moest worden in de thuiswedstrijd tegen Elinkwijk. Vriendenschaar verloor de wedstrijd met 2-4 en de krant constateerde vervolgens dat de vervanging van Cor door Eef geen verbetering was geweest.

Op 8 januari 1950 had de elftalcommissie besloten tot een experiment voor de uitwedstrijd tegen HVC in Amersfoort. Rechtsback Jan Bronk werd opgesteld als linksbinnen en Cor van Tongeren nam naast Bart van den Ham de plaats van Jan in. De wedstrijd eindigde in 1-1. De Culemborgse Courant oordeelde dat sprake was geweest van een 'wondergoed' geslaagd experiment. Waardoor de opstelling thuis tegen Zaandijk op 15 januari ongewijzigd zou blijven. De wedstrijd werd afgelast.

Na nog een aantal afgelaste wedstrijden werd de competitie op 5 februari 1950 hervat en Vriendenschaar leed een volgens de krant 'beschamende' 5-0 nederlaag tegen DWV in Amsterdam. Daardoor was Vriendenschaar op de derde plaats van onderen beland, terwijl de tweede plaats van onderen een degradatieplaats was. Gelukkig herstelde Vriendenschaar zich op 26 februari 1950 door een 2-0 zege op Zaandijk. Jan Bronk was weer als rechtsback opgesteld en 'debuteerde' Cor van Tongeren in de voorhoede.

Op 12 maart 1950 moest Vriendenschaar bij AFC in Amsterdam punten zien te halen. Het werd 0-0. Op welke plaats Cor van Tongeren speelde is onbekend. Bij AFC speelde Dick Disselkoen. Dat moet toch een bijzondere ervaring voor Cor zijn geweest, want beiden hadden in de oorlogsjaren samengespeeld in het Nederlands elftal van tewerkgestelden.

Het elftal van het Amsterdamse AFC uit die tijd met Dick Disselkoen.

Staan v.l.n.r. : Chris Geluk, Henk Sonneveld, Paul Meyer, Wally van Weelde, Dick Disselkoen, Aad Veltema en Theo van Nigtevegt. Midden v.l.n.r.: Gerrie Stallman en Coen Colijn. Zittend v.l.n.r. : Gerry ter Horst, Joop Zimmermann en Johnny Claus.

Een week later verloor Vriendenschaar met 4-2 van Alcmaria Victrix. Het gevolg van deze nederlaag dat Cor van Tongeren geslachtofferd werd. Bij de volgende thuiswedstrijd tegen Volendam zou Cor vervangen worden door debutant Wim Draayer. Vriendenschaar boekte een verdiende 3-1 zege. Wim Draayer maakt een verdienstelijk debuut en was door een assist betrokken bij het openingsdoelpunt van Vriendenschaar.

In volgende competitiewedstrijden is Cor van Tongeren zeker weer opgesteld geweest, al kunnen we niet achterhalen in welke.

Wel stelde Vriendenschaar zich in de laatste twee competitiewedstrijden in veiligheid door een 6-0 zege op het onderaan staande Rapiditas uit Weesp en door een 1-2 overwinning op De Spartaan uit Amsterdam.

Na de normale competitie werd door de KNVB nog een bekercompetitie georganiseerd.

Na enkele knock out speelrondes werd Vriendenschaar uitgeschakeld.

In de bekerwedstrijden speelde Cor van Tongeren mee als back. Maar na een overwinning schreef de Culemborgsche Courant: 'In de achterhoede stond van Tongeren op de plaats van Van den Ham en hoewel hij zich geducht weerde, gelooft Reporter toch niet, dat hij de aangewezen eventuele vervanger voor Van den Ham is.

Als de elftalcommissie echter geen andere riemen heeft, zal zij met deze moeten roeien.'

Aan het einde van het seizoen 1949/50 vertrok Cor van Tongeren bij Vriendenschaar. Of hij teruggegaan is naar LSV of gestopt is met voetballen, is niet bekend. Maar we hebben in ons archief nog een foto van Cor van Tongeren. Hij staat daar als scheidsrechter bij ons vierde elftal.

Vierde elftal 1958

Staande v.l.n.r. Cor van Tongeren (scheidsrechter), Otto van Stijn, Drikus Heij, Bart van Overbeek, Bram Richter, Theo Lamers, Willy Borgstein, Piet Verhoeven, Albert Slagter (leider). Zittend v.l.n.r. Joop van Overbeek, Antoon van Lint, Cock Driessen en Hans van Zoelen.

Tot slot

Al met al was Cor van Tongeren geen buitengewone voetballer. In het eerste elftal van Vriendenschaar uit het seizoen 1949/50 stonden nog heel veel 'sterren' uit de glorie tijd. Het bijzondere aan Cor was dat hij in oorlogstijd een aantal keren was opgesteld in het Nederlands elftal van tewerkgestelden (of dwangarbeiders) in Duitsland.

De wedstrijden van dit Nederlandse elftal trokken zeer veel publieke belangstelling. Vele duizenden kwamen op de wedstrijden af. Cor zou wellicht al vergeten zijn als hij niet zou hebben gespeeld in 'Het verzwegen Oranje'. We hebben Cor met dit verhaal eveneens aan de vergetelheid onttrokken. Zo werd Cor toch weer bijzonder!

In de tijd dat het boek over het verzwegen Oranje tot stand kwam, woonde Cor in Maarsse.